

**Anexa nr. II la Ordinul Ministrului Educației nr. 3702/21.04.2021
MINISTERUL EDUCAȚIEI**

**Programa școlară
pentru aria curriculară**

***TERAPIE EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI
INTEGRATĂ***

Disciplina LUDOTERAPIE

**Învățământ special
Clasele a V-a – a VIII-a
Dizabilități intelectuale ușoare și moderate**

București, 2021

Notă de prezentare

Terapia Educațională Complexă și Integrată este o ramură a psihopedagogiei speciale care abordează complex și integrativ programele educațional terapeutice pentru valorificarea resurselor de învățare prin: *stimulare cognitivă, ludoterapie, terapie ocupațională, activități de socializare și formarea autonomiei personale a elevului*, oferind o largă deschidere spre normalizarea condițiilor de viață.

Programa școlară pentru **Terapia educațională complexă și integrată** reprezintă o ofertă curriculară pentru clasele V- VIII din învățământul special gimnazial, având următoarea structură:

- Notă de prezentare,
- Competențe generale,
- Competențe specifice,
- Conținuturi,
- Sugestii metodologice.

Aria curriculară **Terapia educațională complexă și integrată** este prevăzută în *Planul-cadru de învățământ pentru învățământul special gimnazial, dizabilități intelectuale ușoare și moderate*, Anexa nr. 7 la O.M.E.N. nr. 3622/18.05.2018 privind aprobarea planurilor-cadru pentru învățământul special preșcolar, primar și gimnazial, și cuprinde următoarele discipline:

- *Formare a autonomiei personale,*
- *Socializare,*
- *Stimulare cognitivă,*
- *Terapie ocupațională,*
- *Ludoterapie.*

Parte integrantă a ariilor curriculare cu caracter terapeutic, **Terapia educațională complexă și integrată** are alocate 20 de ore săptămânal/clasă care sunt normate învățătorului-educator sau profesorului-educator. Distribuția orelor pe tipuri de activități terapeutice se realizează de către fiecare cadru didactic, cu avizul Comisiei pentru curriculum din fiecare unitate de învățământ special, numărul orelor stabilindu-se, în mod personalizat, pentru fiecare clasă, în funcție de particularitățile de vârstă și nevoile de dezvoltare ale elevilor.

Activitățile sunt desfășurate de către învățători-educatori/profesori-educatori, cadre didactice cu studii de specialitate în domeniul psihologiei și științelor educației sau absolvenți ai altor specializări cuprinse în Centralizator, care au parcurs un stagiu atestat de pregătire teoretică și practică în educația specială, conform art. 248, alin. (5) din Legea Educației Naționale nr. 1/2011.

Activitățile cuprinse în aria curriculară **Terapia educațională complexă și integrată** sprijină și completează programul de predare-învățare-evaluare realizat de profesorul de psihopedagogie specială și se derulează în continuarea programului instructiv-educativ susținut de acesta. Conținutul activităților de **Terapia educațională complexă și integrată** va fi corelat cu cel al celorlalte activități instructiv-educative și terapeutice.

Activitățile propuse în această programă au un caracter terapeutic și urmăresc formarea unor competențe în sfera cunoașterii, a autonomiei personale și sociale, și creșterea gradului de adaptabilitate al elevilor cu dizabilități, în vederea participării active la viața comunității, fiind în concordanță cu prevederile Legii educației naționale nr.1/2011 și cu actele normative subsecvente Legii educației naționale, din domeniul învățământului special și special integrat care garantează „drepturi egale de acces al tuturor cetățenilor României la toate nivelurile și formele de învățământ preuniversitar și superior, precum și la învățarea pe tot parcursul vieții, fără nici o formă de discriminare”.

Achizițiile, transpuse în programă sub forma competențelor (generale și specifice), converg spre dezideratul general de formare a unei personalități apte de a participa activ la viața în familie, de grup profesional și social.

Programa școlară de **Terapia educațională complexă și integrată** propune o varietate largă de activități, oferind cadrului didactic libertatea de a alege exercițiile de învățare și activitățile cu caracter terapeutic-compensator corespunzătoare nivelului de dezvoltare psihofizică al elevilor cu dizabilități și, respectiv, zonei proximei dezvoltări al fiecărui caz în parte.

Diversitatea metodologică este strâns legată de cadrul larg al conținutului organizat pe numeroase domenii aflate în strânsă interdependență. Fiecare tip de activitate terapeutică propune o întreagă paletă de metode, tehnici și strategii didactice cu valențe pregnant terapeutice.

Principiul integrativ al acțiunii educațional-terapeutice obligă ca activitățile educaționale să fie valorificate sub toate aspectele, ca urmare a faptului că aceste categorii terapeutice nu pot fi abordate separat. Cadrul didactic trebuie să apeleze la toate tehnicile terapeutice care utilizează actul însușirii cunoștințelor și formării deprinderilor în sfera educației intelectuale, la cele care utilizează jocul și mișcarea ca factori terapeutici în sfera educației fizice, artterapia și terapia ocupațională satisfăcând principiile educației estetice.

Acest obiectiv de integrativitate se poate realiza prin două modalități. Prima modalitate presupune elaborarea de sisteme de activități educațional-terapeutice, pentru un anumit obiectiv comportamental final, care se poate realiza prin strategii și tehnici educațional-terapeutice diferite:

- prin strategii de psihoterapie cognitivă sub diferitele ei forme,
- prin psihoterapie de expresie concretizată în maniere diferite,
- prin activități educaționale cu preponderență psihomotrică,
- prin activități de formare a autonomiei personale și sociale.

A doua modalitate este structurată pe demersul integrat prin care educația/învățarea nu este concepută a fi apanajul unor unități izolate, ci ca o educație/învățare care să valorifice toate resursele de învățare/educație conexe oferite elevului de școală, familie și de comunitate, ultimele două având o importanță deosebită în problematica generală a integrării elevului cu dizabilități în comunitate, în condiții de viață normală.

La baza proceselor de învățare recuperatorie stau educația senzorial-motrică și dobândirea autonomiei personale și sociale, acestea asigurând terenul educației cognitive și al integrării în comunitate.

Terapia educațională complexă și integrată este structurată pe 5 discipline: *Formare a autonomiei personale, Socializare, Stimulare cognitivă, Terapie ocupațională și Ludoterapie*. Pentru fiecare dintre cele 5 discipline a fost elaborată o programă școlară stabilindu-se competențe generale și specifice, activități de învățare și domenii de conținut.

Activitățile specifice **Terapiei educaționale complexe și integrate** sunt prezentate în complexitatea lor, respectând principiul integrativității ce reprezintă o caracteristică esențială a terapiei educaționale. Aceste activități, deși pot avea fiecare în parte autonomie funcțională proprie, de sine stătătoare, se găsesc și într-o relație de interdependență reciprocă. Această viziune relevă în mod pregnant caracterul integrat, fapt ce are implicații metodologice notabile în organizarea și desfășurarea activităților educațional-terapeutice.

Programele școlare de **TERAPIA EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ** sunt concepute pe ciclul de școlaritate oferind o gamă variată de activități educațional-terapeutice.

Formațiunile de studiu/clasele de elevi în învățământul special sunt heterogene și chiar dacă elevii sunt grupați în principal în funcție de criteriul vârstei cronologice și criteriul tipului și gradului dizabilității, în aceeași clasă elevii au niveluri de dezvoltare diferite, diagnostice și sindroame variate, fapt ce împiedică o abordare unitară a unei teme cu toți elevii.

Activitatea se desfășoară preponderent individualizat, personalizat, iar formarea unei competențe specifice poate dura întregul ciclu școlar.

De asemenea, pe parcursul unui ciclu de școlarizare elevii pot înregistra progrese semnificative dar și regrese, anulându-se astfel achizițiile dobândite în cadrul demersului educațional-terapeutic parcurs, creându-se discrepanțe la nivelul clasei de elevi, făcând dificilă abordarea frontală a activităților.

Activitățile de Ludoterapie au o contribuție majoră în planul dezvoltării personalității elevului cu dizabilități intelectuale moderate și ușoare ca urmare a valențelor multiple pe care le are jocul. Prin activitățile de ludoterapie, elevul cu dizabilități intelectuale învață să se joace, jocul având rolul de a-i stimula interesul de cunoaștere și autocunoaștere. Cadrul didactic are rolul de a asigura trecerea treptată de la jocul simplu de manipulare sau de imitație spre acea formă de joc mai complex: jocul simbolic, urmărind să determine, într-un sens pozitiv, comportamentul copilului.

Prin joc se inițiază acțiuni de formare și dezvoltare a calităților perceptive-motrice, vizuale, auditive, kinestezice, de analiză și sinteză perceptivă, precum și ale proceselor cognitive superioare.

Prin activități ludice, cadrul didactic poate valoriza potențialul formativ al copilului, într-o modalitate unitară cu implicații la nivel afectiv-motivațional, valoric, al autonomiei personale, precum și al proceselor de comunicare.

Programa școlară de **Ludoterapie** este centrată pe competențe și își propune să aducă în prim plan activitatea didactică orientată spre elev. Orientarea demersului didactic pornind de la competențe permite proiectarea activităților în funcție de caracterul terapeutic al acestora, cu accent pe latura ludică a învățării, a dezvoltării abilităților socio-emoționale care sa-i permită interrelaționarea pozitivă și asumarea de roluri în cadrul grupurilor de apartenență.

Competențele specifice sunt însoțite de exemple de activități de învățare, care constituie modalități de organizare a activității didactice în scopul realizării competențelor.

Programa propusă are un caracter orientativ, oferind cadrului didactic libertatea de a alege activități și jocuri cu caracter terapeutic corespunzătoare nivelului de dezvoltare psihofizică al elevilor cu dizabilități intelectuale și, respectiv, zonei proximei dezvoltări a fiecărui caz în parte.

În cadrul activităților de **Ludoterapie**, sunt avute în vedere următoarele aspecte:

- utilizarea deprinderilor motrice pentru realizarea unor activități ludice;
- participarea activă și asumarea de roluri individuale în cadrul jocurilor;
- exprimarea adecvată a emoțiilor și implicarea în soluționarea conflictelor;
- manifestarea de comportamente sociale adecvate;
- aplicarea unor strategii de prevenire a eșecului.

Cadrul didactic are la dispoziție un cadru larg de selectare atât a conținutului, cât și a perspectivelor de abordare, în funcție de competențele vizate.

Sugestiile metodologice includ recomandări de strategii didactice care contribuie predominant la realizarea competențelor generale, proiectarea activității didactice, precum și elemente de evaluare continuă.

Competențe generale

- 1. Manifestarea calităților, priceperilor și deprinderilor motrice prin participarea activă la jocuri organizate**
- 2. Manifestarea unor comportamente adecvate în cadrul diferitelor tipuri de jocuri**
- 2. Relaționarea armonioasă cu ceilalți în cadrul jocului**

CLASELE a V-a – a VIII-a**Competențe specifice și exemple de activități de învățare****1. Manifestarea calităților, priceperilor și deprinderilor motrice prin participarea activă la jocuri organizate**

Clasele a V-a – a VIII-a
<p>1.1. Utilizarea obiectelor pentru rezolvarea unor sarcini diverse în cadrul jocurilor</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de manipulare a unor jucării și obiecte școlare; - exercițiu-joc de completare a unor suporturi lacunare; - exercițiu-joc de asociere a momentelor zilei cu activitățile corespunzătoare; - jocuri de sinteză perceptuală în cadrul software-ului educativ; - jocuri de asamblare; - jocuri sincretice; - jocuri de comparare, asociere, ordonare, seriere, clasificare, analiză și sinteză.
<p>1.2. Utilizarea deprinderilor motrice combinate, pentru realizarea unor activități ludice, cu eforturi diferite</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri perceptiv-motrice de organizare a schemei corporale și a lateralității; - jocuri perceptiv-motrice în plan obiectual și imagistic; - jocuri perceptiv-motrice de orientare și organizare spațio-temporală; - jocuri motrice simbolice; - jocuri de construcție; - jocuri de expresie corporală; - jocuri de imitare gestuală; - jocuri simbolic-reprezentative; - jocuri pentru dezvoltarea vocabularului.

2. Manifestarea unor comportamente adecvate în cadrul diferitelor tipuri de jocuri

Clasele a V-a – a VIII-a
<p>2.1. Îndeplinirea rolurilor individuale în diferite jocuri</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de imitare a unor conduite; - jocuri de rol/ dramatizări; - jocuri de socializare; - exerciții de asumare a unor roluri în cadrul jocului; - jocuri de identificare cu un model; - jocuri de mimare a unor stări afective.
<p>2.2. Participarea activă la diferite tipuri de jocuri în acord cu spiritul regulilor de joc</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri cu reguli; - jocuri de stimulare și corectare a unor comportamente; - exerciții de alegere a jocului în funcție de preferințe, interese; - jocuri de rol care valorizează respectarea regulilor.
<p>2.3. Cooperarea în cadrul grupului pentru realizarea sarcinilor de joc, manifestând respect față de parteneri</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri-competiții pe diverse teme; - dramatizare; - exerciții de asumare a unor sarcini în cadrul jocului; - activități de formare a spiritului de fairplay în joc - exerciții de selectare a partenerilor de joc.
<p>2.4. Implicarea activă în soluționarea conflictelor în situații diverse de viață</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri simbolic-reprezentative; - rezolvarea unor situații – problemă; - jocuri de alternare și răsturnare de rol; - exerciții de identificare a tipurilor de conflicte și a cauzelor generatoare;

Clasele a V-a – a VIII-a

- exerciții de gestionare a unor conflicte; - activități de exersare a diferitelor tehnici de negociere în cadrul jocului; - exerciții de autocontrol comportamental; - jocuri de rol pentru aplicarea tehnicilor simple de comunicare și negociere - jocuri de acțiune cu subiecte din viața cotidiană.

3. Relaționarea armonioasă cu ceilalți în cadrul jocului

Clasele a V-a – a VIII-a

<p>3.1. Gestionarea adecvată a propriilor emoții în relațiile cu ceilalți în cadrul jocurilor colective</p>
--

- jocuri afective (jocuri de expresie afectivă); - jocuri de mimare a unor stări afective; - jocuri de identificare cu un model; - exerciții de identificare a principalelor tipuri de emoții; - activități de exprimare adecvată a emoțiilor în raport cu ceilalți; - jocul în oglindă

<p>3.2. Manifestarea de comportamente sociale adecvate în diferite contexte</p>
--

- jocuri de mimare a unor stări afective - jocuri de rol/ dramatizări; - exerciții de identificare a comportamentelor acceptate/neacceptate; - activități de socializare cu prilejul diferitelor sărbători.

<p>3.3. Aplicarea de strategii personalizate de prevenire a eșecului</p>

- exerciții pentru identificarea particularităților sentimentelor de eșec, de pierdere, de frustrare - exerciții de identificare a surselor unui posibil eșec; - jocuri de rol; - jocuri de stimulare, corectare a unor comportamente.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasele a V-a – a VIII-a
Deprinderi motrice	Jocuri funcționale <ul style="list-style-type: none"> - jocuri perceptive (vizual/ auditiv) - jocuri senzorio-motorii - jocuri verbale - jocuri de imitație
	Jocuri de construcție <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de construcție fără model - jocuri de construcție cu model
	Jocuri pentru dezvoltarea conduitelor motrice generale <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de mișcare variate - jocuri de echilibru - jocuri de expresie corporală - jocuri de imitare gestuală
	Jocuri pentru dezvoltarea abilității manuale <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de manipulare și prehensiune - jocuri de îndemânare - jocuri de exersare a coordonării oculo-manuale - jocuri de incastre - jocuri de construcție și asamblare - jocuri de expresie grafico-plastică
Dezvoltare personală	Jocuri pentru dezvoltarea proceselor psihice <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de dezvoltare a reprezentărilor vizuale, auditive, tactile - jocuri de stimulare a gândirii, memoriei, imaginației, atenției, limbajului: jocuri sincretice (de analiză și sinteză perceptuală și în plan mental); - jocuri analitico-sintetice (de comparație, cu unele elemente de abstractizare și generalizare, tip “rezolvare de probleme”); - jocuri de memorie vizuală și auditivă și de atenție; - jocuri funcționale (senzorio-motorii, perceptive, verbale, imitative); - jocuri de exersare a diferitelor tipuri de comunicare
	Jocuri pentru valorificarea structurilor psiho-individuale <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de acțiune cu obiecte pentru satisfacerea unor trebuințe, necesități proprii/ jocuri cu subiecte din viața cotidiană - jocuri de acțiune concretă cu elementele mediului
Relaționare interpersonală	Jocuri cu reguli <ul style="list-style-type: none"> - jocuri cognitive - jocuri sociale
	Jocuri pentru comunicare și relaționare în plan social <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de stimulare, dezvoltare a diferitelor tipuri de comunicare (mimico-gestuală, verbală) - jocuri de expresie corporală - mișcare și ritm - jocuri simbolice
	Jocuri pentru integrare socio-culturală <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de socializare cu prilejul sărbătorilor oficiale și religioase - jocuri și cântece legate de obiceiuri și tradiții populare - jocuri-competiții

Domenii de conținut	Clasele a V-a – a VIII-a
	<ul style="list-style-type: none">- jocuri distractive- jocuri de imitare
Gestionarea emoțiilor	Jocuri de expresie <ul style="list-style-type: none">- jocuri plastice- jocuri verbale- jocuri muzicale
	Jocuri simbolice <ul style="list-style-type: none">- jocuri afective- jocuri de identificare cu un model- jocuri de socializare

Sugestii metodologice

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta cadrul didactic în aplicarea programelor școlare de *Terapie Educațională Complexă și Integrată* pentru proiectarea și derularea activităților specifice: *Formare a autonomiei personale, Socializare, Stimulare cognitivă, Terapie ocupațională și Ludoterapie*.

Cadrul didactic va urmări ca actul educațional să vizeze crearea unor situații de învățare cu un pregnant caracter practic-aplicativ și terapeutic, în vederea formării unor competențe în sfera cunoașterii, dar și creșterea gradului de adaptabilitate și independență al elevilor, prin realizarea conexiunii permanente între cele 5 tipuri de activități de *Terapie Educațională Complexă și Integrată*.

Strategii didactice:

Metodele de învățământ vor fi selectate în raport cu contribuția specifică în formarea competențelor, conținutul activităților didactice și cu particularitățile elevilor (vârsta, nivelul dezvoltării psihice, tipul și gradul dizabilității, specificitatea mijloacelor de comunicare alternative). Se pot utiliza o varietate de metode didactice: expositive, intuitive, activ-participative, etc.

Metodele expositive utilizate în activitățile didactice cu elevii cu dizabilități intelectuale vor respecta următoarele cerințe:

- folosirea unui limbaj adecvat, corespunzător nivelului comunicării;
- prezentarea clară, precisă și concisă a informațiilor, sistematizarea ideilor;
- antrenarea elevilor prin întrebări de control pentru a verifica nivelul înțelegerii conținuturilor și a interveni cu noi explicații și clarificări atunci când se impune acest lucru;
- evitarea verbalismului excesiv.

Metodele de simulare (bazate pe *jocul didactic și dramatizare*) pot fi aplicate cu succes, facilitând participarea activă, emoțională a elevilor, constituind și un mijloc de socializare și interrelaționare.

În contextul activităților didactice specifice învățământului special *metoda demonstrației, a modelării sau a imitației* sunt potrivite și eficiente în actul educațional datorită compatibilității dintre specificul lor și particularitățile de învățare ale elevilor cu dizabilități.

Utilizarea *metodelor activ-participative* vor permite elevului cu dizabilități intelectuale atingerea competențelor prin efort personal sau prin colaborare cu alți colegi. Specific acestor metode este faptul că stimulează interesul pentru cunoaștere, facilitează contactul cu realitatea înconjurătoare și dezvoltă învățarea prin cooperare. Acestea contribuie la formarea competențelor referitoare la ascultarea activă, luarea deciziei, autonomiei personale, responsabilității și participării sociale.

Selecția, stabilirea și integrarea *mijloacelor de învățământ* în cadrul activităților educațional-terapeutice se realizează prin corelarea permanentă a acestora cu specificul competențelor vizate, al conținuturilor concrete și al metodelor și procedeele didactice utilizate.

În cazul elevilor cu dizabilități intelectuale unele mijloace pot avea și un rol compensator, antrenând dezvoltarea unor competențe specifice.

Planificarea și proiectarea didactică:

Programa școlară reprezintă documentul curricular oficial de referință pentru elaborarea planificării anuale și semestriale.

Elaborarea planificării calendaristice presupune parcurgerea următoarelor etape:

- corelarea competențelor specifice cu conținuturile prezentate în programa școlară;
- stabilirea unităților de învățare;
- stabilirea succesiunii parcurgerii unităților de învățare;

→ stabilirea bugetului de timp necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Planificarea anuală poate fi realizată potrivit tabelului de mai jos:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Nr. ore	Observații

Planificarea anuală presupune:

- identificarea unităților de învățare și a succesiunii acestora;
- asocierea unităților de învățare cu competențele specifice;
- eșalonarea în timp (precizarea numărului de ore pentru fiecare unitate de învățare).

Planificarea semestrială poate fi elaborată astfel:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Conținuturi	Nr. ore/ perioada	Observații

Planificarea semestrială presupune parcurgerea următoarelor etape:

- realizarea asocierilor dintre competențele specifice și conținuturi;
- distribuirea conținuturilor pe unități de învățare;
- stabilirea succesiunii de parcurgere a unităților de învățare;
- alocarea timpului considerat necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Având în vedere specificul activităților de Terapie Educațională Complexă și Integrată, proiectarea activităților didactice se poate realiza și pe termen scurt, respectiv săptămânal, permițând cadrului didactic adaptarea intervenției terapeutice în funcție de zona proximei dezvoltări și potențialul de dezvoltare al elevilor.

Un posibil model de **planificare săptămânală**, este prezentat mai jos:

Ziua	Orar	Subiectul activității	Obiective operaționale	Strategii didactice	Evaluare	Observații

În realizarea **planificărilor săptămânale**, se vor avea în vedere următoarele aspecte:

- selectarea conținuturilor, a subiectelor activităților și asocierea acestora cu obiectivele operaționale, în concordanță cu particularitățile colectivului de elevi;
- selectarea celor mai adecvate strategii didactice;
- prezentarea metodelor și instrumentelor aplicabile la clasă, tipul acestora.

Evaluarea

Evaluarea elevilor cu dizabilități intelectuale se realizează în contexte diferite, atât prin metode tradiționale, cât și prin metode moderne de evaluare. Ea are o funcție

puternic ameliorativă, întreg procesul didactic și terapeutic adaptându-se permanent în funcție de rezultatele acesteia.

Având în vedere faptul că la activitățile de *Terapie Educațională Complexă și Integrată* nu se realizează aprecierea prin note sau calificative, va fi utilizată preponderent evaluarea de progres, raportată la competențele vizate prin documentele de proiectare a intervenției educațional-terapeutice.

Contexte, factori și medii de instruire

Spre deosebire de activitățile de predare-învățare-evaluare care se desfășoară de regulă, în sălile de clasă, activitățile educațional-terapeutice, prin specificul lor, se pot desfășura și în medii mai puțin formale, adecvate contextului de învățare: camere polisenzoriale, laboratoare IT, ateliere tematice, săli de sport, terenuri de joacă etc.

În funcție de domeniul tematic abordat, activitățile de **Socializare** pot impune schimbarea cadrului clasic de desfășurare a intervenției educațional-terapeutice cu medii mult mai adecvate contextului de învățare:

- vizitele la muzee, obiective turistice, instituții, deplasări în comunitate, care asigură cadrul pentru exersarea deprinderilor de comportare;
- deplasările în natură și excursiile, oferă cadrul relațional și acțional (prin interacțiunea cu colegii în contexte extrașcolare);
- spectacolele de teatru, adecvate vârstei și nivelului de înțelegere al copiilor, care transmit mesaje referitoare la modele de conduită, de comportamente moral-civice;
- serbări sau alte evenimente artistice;
- activități desfășurate în parteneriate cu elevi din alte școli în scopul realizării unor proiecte simple.

În proiectarea activităților terapeutice se vor corela metodele și mijloacele adecvate cu contextele și mediile de instruire cele mai potrivite demersului educativ-compensator.

Vizitele la diferite instituții și obiective culturale sau deplasarea în natură vor contribui substanțial la creșterea gradului de autonomie personală și adaptabilitate socială, facilitând exersarea competențelor de orientare spațială, de interrelaționare cu semenii și raportare adecvată la mediul social.

În proiectarea activităților terapeutice se vor corela metodele și mijloacele adecvate cu contextele și mediile de instruire cele mai potrivite demersului educativ-compensator.

Bibliografie

- Cucuș, C., (2000), *Pedagogie generală*, Editura Polirom, Iași;
- Gherguț, A., (2005), *Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Editura Polirom, Iași;
- Gherguț, A., (2006), *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii diferențiate și incluzive în educație*, Editura Polirom, Iași;
- Ionescu, M., (2010), (coord.), *Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani*, Vanemonde, București;
- Mușu, I., Taflan, A., (1997), (coord.), *Terapia educațională integrată*, Editura Pro Humanitate, București;
- Popescu, Al., (1993), *Terapia ocupațională și ergoterapia*, vol. I, Editura Cerna, București;
- Popovici, D.V., Matei, R., (2005), *Terapie ocupațională pentru persoane cu deficiențe*, Editura Muntenia, Constanța;
- Radu, D.I., Ulici, G., (2003), *Evaluarea și educarea psihomotricității*, Editura Fundației Humanitas, București;
- Verza, E., Verza, E.F., (2011), (coord), *Tratat de psihopedagogie specială*, București, Editura Universității din București;
- Vlad, E., (1999), *Evaluarea în actul educational-terapeutic*, Editura Pro Humanitate, București;
- Vlad, M., Ghilaș, I., Cozma, A., Vasiliu, C.M., (2009), *Dicționar enciclopedic de Psihopedagogie specială*, Editura Fundației Culturale Marin Speteanu, București;
- ***(2011), *Legea Educației Naționale Nr. 1/2011 și actele normative subsecvente acesteia, referitoare la învățământul special și special integrat*;
- ***Planurile-cadru, programele școlare în vigoare;
- ***(2016), *Repere pentru proiectarea și actualizarea curriculumului național. Document de politici educaționale*, Institutul de Științe ale Educației;
- ***(2014), *Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar - planuri-cadru de învățământ și programe școlare, anexă la O.M. nr. 3593/18.06.2014.*

Grupul de lucru

Liana Maria MITRAN, coordonator Ministerul Educației

Adrian Romeo COZMA, coordonator Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Cozma Romeo Adrian	Inspectoratul Școlar al Municipiului București
Mozer-Schonborn Lucian	Școala Gimnazială Specială Nr. 7 București
Vasile Marinela	Școala Gimnazială Specială "Constantin Păunescu" București
Perșinaru Sorina Marinela	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Ionescu Corina	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Meran Mariana	Școala Gimnazială Specială "Sf. Nicolae" București